

V knjigi *Kročere zdravja in bolezni* gre za predstavitev rezultatov medicinskoantropološke raziskave tradicionalnih in komplementarnih zdravilcev v Istri. Zelo obširen in pregleden je teoretični del knjige, nekoliko manj sistematičen pa se zdi "terenski" del, kjer ne gre za reprezentativno študijo tradicionalne in komplementarne medicine, saj se je avtorica znotraj obeh sistemov zdravljenja usmerila predvsem v "tradicionalno" gledanja za uroke in "komplementarno" bioenergetsko zdravljenje. Nekoliko ozek se morda zdi tudi prostor, ki ga je namenila uporabnikom obeh medicin. Sicer pa knjiga vsebuje še stvarno kazalo in angleški povzetek.

Nena Židov

323

Boštjan Kravanja: Sveti svet: topografija religioznega prostora na primeru Breginjskega kota. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 2007, 277 str. (Zbirka Zupaničeva knjižnica; 23)

Knjiga, ki v naslovu obljublja topografske analize poganskih in krščanskih struktur v krajini, bralcu ponuja veliko več. Označiti jo je mogoče kot temeljito kritično refleksijo o konceptih religioznega, svetega in simbolnega v odnosu do prostora. Tvorjenje slednjih konceptov je avtor opazoval v Breginjskem kotu v zahodni Sloveniji.

Tematsko je monografija razdeljena na tri kategorije: uvodno teoretsko, empirično analizo mitološke pokrajine Breginjskega kota in fenomenologijo krščanskega simbolizma v prostoru. Uvodni del sestavlja pregled teorij, pri čemer avtor predstavi koherenten pregled zgodovine antropološkega preučevanja religije in svetega. Pri fenomenologiji religije Kravanja svari pred preveč poenostavljenim razumevanjem religije kot zaprtega sistema. Na enak način ovrže tudi strogo ločevanje med svetim in profanim, v prid fluidnega prehoda med obema kategorijama. Med različnimi antropološkimi definicijami religije, od določanja vrednostnih težišč do simbolnih sistemov, se empirična raziskava usmeri na simbolne sisteme, z vprašanjem menjavanja njihovih poimenovanj v zgodovinskem pogledu. V okviru Eliadejeve ideje svetega mesta kot središča sveta avtor pokaže – na simbolu labirinta – prepletanje med poganskimi in krščanskimi idejami.

Na osnovi analize krščanske zapuščine, folklorne, arheološkega, zgodovinskega in toponomastičnega materiala Breginjskega kota poskuša Kravanja prepoznati svete kraje in njihov prehod od poganske h krščanski simboliki. V delu je zbrano raznoliko folklorno izročilo, od prvotnega jezera do velikanov Gejdov, krive pete, vedomca, kače, klicanja dežja z ognjem na vodi itd., ki kaže na ostanek poganskih predstav. Korak naprej od etnografskega in obširnega zgodovinskega gradiva je v razpravi narejen z razrešitvijo pomena posameznih svetih točk, skozi analizo odnosov in soodvisnosti posameznih prostorskih struktur. V tem kontekstu pride do izraza osnovna slovanska mitska shema kozmičnega dvoboja med gromovnikom Perunom in Velesom s središčno

figuro ženskega lika Mokoši, pri čemer je mitološke like potrebno razumeti ambivalentno. Med raznolikim folklornim gradivom se zdi zanimiva pripovedka o desetem bratu, ki razkrije ljudem zgradbo treh ključnih masivov Breginjskega kota, kjer Stol nastopa kot svetovna gora.

Za razliko od poganske mitološke strukture, ki bazira na prostorski shemi, Kravanja argumentira, da je v izvornem krščanstvu prostor irelevanten. Šele s kasnejšo politično ekspanzijsko zgodovino prostor pridobi na pomenu, kar avtor odlično prikaže tudi s prikazom zgodovinskega razvoja krščanske simbolike, od oltarja, templja, relikvij itd. Pokristjanjevanje, ki mu kronološko sledi v zahodni Sloveniji, je tako sledilo navodilu papeža, naj se ne ruši poganskih svetišč, temveč naj se jih nadomesti s krščanskimi. Avtor na več študijskih primerih dokaže, da se v fizičnem prostoru spreminjajo le oznake, v idejnem pojmi ter imena in v družbenem polja moči. Vendar prostor v krščanstvu ni svet sam po sebi, temveč to postane šele skozi uvedbo svetega dejanja. Tvorjenje svetega prostora, ki se odvije skozi krščansko liturgijo in ikonografijo, avtor izkusi z opazovanjem velikonočnih krščanskih obredov in ob drugih priložnostih vzpostavitve religioznega prostora. Religioznega prostora tako ni mogoče razumeti kot strukturo, temveč kot proces, ki stalno privzema in odlaga pomene. Religiozni prostor se po definiciji Kravanje giblje med sakralnim, kot nasprotjem profanega, in svetim v smislu posvečenega. Razumeti ga je mogoče kot proces, ki ima za načelno izhodišče sakralnost, zavestno mu je dodan pomen, ki v družbenih kontekstih obredja spreminja svojo podobo.

324

Doživljanju sakralnega je v knjigi posvečenega precej prostora. Izpostaviti gre razdelke o doživljanju krščanskih svetih simbolov in njihovih pomenov. Kravanja pokaže, da je krščanstvo sestavljeno kot idejni sistem, v katerem je mogoče prepoznati mešanico predkrščanskih predstav in lastne legendarne zgodovine. Stara je že osnova simbolizma, ki deli človeka na telo in dušo. Avtor v analizi krščanske simbolike, recimo sveče kot simbola svetlobe, križa kot okleščenega simbola poganskega svetega drevesa, vode v poganski obredni funkciji prehoda, gore kot svetovne osi, evharistije kot žrtvovanja na oltarju itd., prepozna različne predkrščanske ideje o zgradbi sveta in univerzuma. Krščansko romanje ali "božja pot" temelji na simbolizmu linearne življenjske poti, ki pripelje do končne odrešitve. Sodobno romanje, ki je prežeto s procesi sekularizacije in sakralizacije, avtor ovrednoti na primeru romanja k sv. Marjeti, kjer se znova potrdi ideja "začasnosti" koncepta religioznega prostora in sekularnosti v funkciji zbirališča ljudi in novo obujenih identitetnih procesov po katastrofalnem potresu na breginjskem območju.

Skozi ritualnost in simbolizacije prostora v krščanstvu avtor argumentira, da je razumevanje prostorskega v krščanstvu razumevanje njegove teritorialnosti v smislu politične ekspanzije v znamenju religije. Tovrstno neločljivo prepletanost dokazuje že simbolika postavitve križa ali drugih oblik ljudske religioznosti na določeno ozemlje, s čimer je prostor simbolno osvojen. Krščanski sakralni prostor je organiziran na osnovi hierarhij, medtem ko se poganski sveti prostor naslanja na dvojno ali tripartitno strukturo opozicij. Krščanska simbolna organizacija kraja se nanaša predvsem na romarske centre, medtem ko je prostorska matrica organizirana po političnem in administrativnem ključu.

Kršćanstvo je s tovrstnim razumevanjem postavilo pečat zahodni civilizaciji, s čimer je ta prevzela hierarhično in zgodovinsko orientiranost ter teritorialno razumevanje prostora.

Interdisciplinarno in holistično zastavljena študija *Sveti svet* Boštjana Kravanje daleč presega zgornjih nekaj izpostavljenih misli iz knjige. Ta je gotovo ena najbolj temeljitih in izčrpnih razprav v slovenskem prostoru in širše o konceptu svetega v odnosu do prostora. Reflektirana analiza prepletanja dveh različnih, vendar v osnovi podobnih simbolnih sistemov v teoriji in na konkretnem primeru Breginjskega kota ponuja bogato zakladnico znanj najrazličnejšim bralcem, od strokovnjakov antropologije religije, antropologije prostora, simbolne antropologije, folkloristike, primerjalne mitologije, zgodovine, arheologije itd. vse do bralca iz široke strokovne javnosti.

Katja Hrobat

Vera Kržišnik Bukić: *Slovenci v Bosni in Hercegovini skozi pričevanja, spomine in literarne podobe 1831–2007*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2007, 648 str.

Zgodovinarica, sociologinja in politologinja dr. Vera Kržišnik Bukić kot znanstvena svetnica na Inštitutu za narodnostna vprašanja dolgoročno raziskuje tematiko Slovencev na območju bivše Jugoslavije, izven Slovenije. Prodorna raziskovalka izhaja v veliki meri tudi iz svojih osebnih izkušenj, saj je četrto stoletje živela in delala v Banjaluki, ki jo je morala iz dobro znanih razlogov v začetku devedesetih let prejšnjega stoletja z družino zapustiti. Prvi knjigi *Slovenci v Hrvatski*, iz tematskega sklopa *Slovenci na območju bivše Jugoslavije* dr. Vere Kržišnik Bukić, je sledila pričujoča: *Slovenci v Bosni in Hercegovini skozi pričevanja, spomine in literarne podobe 1831–2007*. Knjiga, ki je zanimiva tako za strokovne kroge kakor tudi za širšo javnost, vsebuje obilje pisnih virov in več kot sto osebnih pričevanj.

Poleg predgovora, uvoda in zaključkov se v delu metodološko-strukturalno prepletata dve ravni. Ena je pojasnjevalno in vezno besedilo, ki vodi bralca skozi devet kronološko in tematsko urejenih poglavij. Druga raven, kot je razvidno že iz naslova knjige, zajema predvsem izbrane življenjske zgodbe posameznikov in družin, ki so skozi celotno obdobje prisotnosti Slovencev v BiH soustvarjali tudi zgodovino te dežele in so v manjšem številu tam še danes. Subjektivne pripovedi je avtorica v večini primerov predstavila v prvi osebi, ker so v največjem delu tako dejansko tudi nastale. Slednje je eden od recenzentov knjige, zgodovinar dr. Andrej Vovko, označil takole: "Ne gre le za prvo knjigo o Slovencih v Bosni in Hercegovini, temveč tudi za avtoričin inovativni raziskovalni metodološki pristop, ki ob stalnem kronološkem kriteriju neločljivo povezuje človeške subjektivne usode z družbeno objektivnimi razvojnimi nitmi v zaokroženo zgodovinsko in sodobno sliko slovenstva v BiH."